

Джейн Джонсън - „Фаворитката на султана“

– Мир вам, господине.

Сиди Кабур е слаб и крехък възрастен мъж с безупречна бяла брада, грижливо оформени нокти на ръцете и изтънчени маниери. Не бихте предположили, че е най-вещият специалист по отрови в Мароко. Накланя глава и ми се усмихва успокояващо любезно, безстрастният официален поздрав цели да създаде впечатлението, че ме вижда за пръв път, че съм обикновен клиент, натъкнал се на скатания в дъното на пазара Хена дюкян, привлечен от аромата на тамян, шафран от Талиуин и други незаконни вещества. Истината е, че ме познава добре: моята господарка често се нуждае от уменията му.

Изведнъж инстинктите ми, добити в кралския двор, се изострят. Навеждам поглед към него, немалкият ми ръст е още по-внушителен заради нелепите налъми.

– Подобно и на вас, фких.

Гласът ми не издава нищо.

Лявото му око леко смига и аз поглеждам зад него. В сенките в дъното на магазинчето има човек. Поглеждам отново собственика на дюкяна, който стиска устни. Внимавай.

– Какъв дъжд! – заговарям безгрижно.

– Съпругата ми, господ да я пази, вчера изнесе всички килими от гостната да се проветриват на терасата.

– И забрави да ги прибере?

Сиди Кабур свива безпомощно рамене.

– Майка й беше болна, тя остана при нея през нощта и се сети за килимите чак след първата молитва. Баба ми ги беше тъкала от хубава вълна, но цветовете се смесиха. – Прави физиономия, но ми е ясно, че този разговор е за заблуда на случаен клиент. Докато описва билките, които е смесил за тъща си, и ефекта им върху запека й, човекът се обажда с въпрос:

– Имате ли корен от вълчи лук?

Космите по врата ми настръхват. Вълчият лук е рядко растение с противоречиви свойства. Добре ми е известно, че полезните съставки в грудката могат да спрат кървенето и да ускорят заздравяването на раните. С извлек от листата му обаче може да се приготви смъртоносна отрова. Заради това, че е оскъдно, и заради мощния му ефект растението поддържа изключително висока цена. Акцентът на купувача подсказва, че идва от областта помежду предпланините на Атлас и Голямата пустиня, където вълчият лук е най-широко разпространен (освен това, като поглеждам надолу, забелязвам, че чехлите му са заоблени при пръстите, което не е типично тук, на север). Ето защо трябва да му е известно, че може да го намери на пазара в Тафраут на по-разумна цена. Това

означава, че за този човек или господаря му парите не са проблем и растението му е нужно спешно. Но въпросът остава: за лечение ли му трябва, или за убийство?

Сиди Кабур бърза към дъното на дюкяна. Усещам погледа на мъжа върху себе си и му се усмихвам спокойно, за да престане да се взира така настойчиво в мен. Царедворците често са обект на завист; хората с външност, издаваща луксозен живот, и маврите нерядко са презирани. Отдавам погледа му на това предубеждение.

– Салаам алейкум. Мир вам, господине.

– На вас също.

Под претекст, че махам окаяните си налъми, мушвам листа със списъка от необходимите неща, който стискам, под шише с любимия аромат на султанката Зидана, където Сиди Кабур ще го открие. С него и преди сме използвали тази система: предпазливостта никога не е излишна, когато става въпрос за тайни дела. Мушвам налъмите под щанда, откъдето ще ги взема по-късно, изправям се и демонстративно започвам да изтръсквам дъжда от наметалото си, за да може непознатият да види, че съм с празни ръце.

Не отмества очите си от мен, от погледа му ме побиват тръпки. Мяркал ли съм го в двора? Чертите на лицето му ми се струват някак познати. Костите на черепа под плетената червена шапчица на темето му са изпъкнали: можеше да мине за хубав, ако не беше злобно стиснатата му уста. На ухото му няма робски печат. Освободен роб? Самият той търговец? Всичко е възможно – Мароко е едно от търговските средища в света, цялата цялата държава е пазар. Но ако мъжът е обикновен търговец, защо Сиди Кабур ми хвърли предупредителен поглед? Ако знае кой съм, трябва да е наясно, че съм на подобна мисия. Това някаква проверка ли е? Ако е така, по чие нареждане?

Разбира се, че храня своите подозрения. Имам и врагове, както и господарката ми.

Сиди Кабур се връща.

– Това ли търсите?

Клиентът помирисва гърдите, като че ли е в състояние да определи качеството ѝ с носа си. Поредната фалшива нотка: всеки истински отровител е наясно, че няма значение колко стар е коренът – подобно на своя братовчед лилиума, вълчият лук запазва свойствата си за неопределено дълго време.

– Колко?

Билкарят назовава цена, равностойна на изнудване, и мъжът се съгласява почти без никакъв пазарлък. Това ме убеждава, че тук става нещо злокобно. Докато южнякът рови в кесията си за монети, бързо се отдалечавам към пазара Хена, като почти събарям ръчна количка, натоварена със съдове за вода, тенджери и тигани, и бързо се скривам зад няколко магарета, група забулени жени и цяла сюррия деца от всеки възможен преследвач. Намирам убежище под навеса на малко кафене, обръщам се назад и се взирам в минавачите, търся изсечените черти под червената

плетена шапчица. Проклинам глупостта си, щом се уверявам, че няма преследвач. Подигравките на европейските роби са опънали нервите ми до краен предел. Не приличам на себе си.

Освен това се налага да изпълня поръчките на господарката си: нямам време да се мотая тук, обзет от параноя. Най-добре е да оставя Сиди Кабур да се отърве от южняка и да изпълни списъка на султанката: ще се върна по-късно за него. Ще му е нужно време за приготвяне за някои от нещата.

Дюкянът за конска сбруя е в другия край на пазара, зад търговците на дрехи, галантерията и шивачите, обушарите и ваксаджиите. Богато облеченият мъж е едър, тъмен почти колкото мен, с едри, белязани от печал черти, които добиват почти комична почуда, щом чува въпроса ми.

– Торба за фъшкии? Обточена със златна бродерия?

Кимвам.

– За свещен кон е. Участвал е в поклонение в Мека и е не допустимо изпражненията му да се сипят направо на земята.

Описвам в детайли модела, който желае Мулай Исмаил.

Мъжът се ококорва.

– И колко ще плати султанът за тази интересна поръчка? – Но вече си личи, че е разочарован, знае отговора.

Разпервам ръце извинително. Стига да е възможно, султанът не се разделя с парите си. Страната и всичко в нея му принадлежат, за какво да плаща? За какво са му и пари при това положение? Но господарят ми пази съкровищата си в хазната и ако може да се вярва на слуховете, в многобройни тайни помещения, прокопани под двореца. В деня, след като брат му султан Мулай Рашид умря по време на празниците по случай Голямото угощение, докато яздеше бясно коня си из градините на своя дворец в Маракеш и накрая беше покосен фатално от нисък клон на портокалово дърво, Исмаил заграби съкровищницата във Фес и се обяви за император. След като пое контрол над заплащането, армията веднага се изправи в негова подкрепа. Господарят ми е хитър човек, има нюх към властта. Добър султан е, макар да е самозванец.

Напомням на нещастния търговец, че след височайшата поръчка със сигурност ще увеличи приходите си благодарение на мнозината, които ще имитират примера на господаря ми, но на тръгване установявам, че не му се вярва да заваят поръчки за торби за фъшкии със златна бродерия.

Останалата част от важните ми задачи приключва доста по-лесно, тъй като търговците са наясно как стоят нещата. Освен това е чест да снабдяваш султана, пряк наместник на Пророка. Това е повод за хвалби. Някои дори поставят табели с надпис „По поръчка на Негово Величество Султан Мулай Исмаил, Император на Мароко, Господ да го дари със слава и дълъг живот“. Той ще ни

надживее всичките, мисля си, докато вървя. Със сигурност поне онези от нас, подвластни на нрава му. Или на меча му.

Очаквам с нетърпение следващата си среща. Коптският търговец на книги посещава Мекнес рядко. Предприел е извънредно посещение преди знаменателното събитие по искане на Исмаил с прославената си колекция от свещени книги. Не че Исмаил може да прочете сам и една дума от тях (и защо му е, като може да плаща на грамотните да му ги четат? Освен това той знае наизуст целия Коран, качество, което обича често да демонстрира). Ала той обича книгите и се отнася към тях с истинско благоговение, зачита ги далеч повече от човешкия живот.

След обичайните преувеличени поздрави и след като съм се осведомил за жена му, децата му, майка му, братовчедите и козите, египтянинът ме оставя, за да достави поръчаното от трезора, който наема, докато е в града, а аз се мотая наоколо – вдишвам аромата на стара кожа и пергамент, докосвам грижливо пазените корици, вирам се в гравиранието на слова. Търговецът на книги се връща задъхан и зачервен, качулката на неговата джеллаба е мокра. Щом изважда книгата от платнения ѝ калъф, разбирам защо не я държи при останалата си стока, красотата ѝ ме оставя без дъх. Подвързията е покрита със злато в два нюанса. Интересни шарки се преливат в централната плочка, оградена с плътна рамка. Напомнят ми килимите в покоите на самия султан, прекрасни произведения от далечните Херат и Табриз.

– Може ли? – Успявам да запазя лицето си безизразно, но ръцете ми треперят, когато посягам към книгата.

– От Шираз. Създадена е в ранния период на Сафавидската династия. Виж изработката на вътрешния ръб. Изящен е, но е много крехък.

– Коприна или хартия е? – Прокарвам пръсти през нежната ажурна шарка от вътрешната страна на корицата, разкриваща наподобяващите бижу ромбове от тюркоаз отдолу.

Коптският търговец на книги се усмихва със задоволство.

– Коприна, разбира се.

Отварям тома на случайна страница и попадам на 113-ата сура, Ал-Фалак. Проследявам извитите калиграфски букви и чета на глас:

– „Опазил ме Господът на разсъмването от злото на онова, което е сътворил, и от злото на тъмнината, когато настъпи, и от злото на духащи по възлите [магьосници], и от злото на завистник, когато завиди!“ – Това е все едно описание на моя свят. Вдигам поглед. – Това издание е достойно за красотата на думите, които съдържа.

– Всъщност то е безценно съкровище.

– Ако кажа на султана, че тази книга е безценна, най-вероятно ще свие рамене, ще каже, че никоя цена не би била достатъчна, и няма да ти даде нищо. – Замълчавам за кратко. – Аз обаче съм упълномощен да ти направя предложение.

Назовавам значителна сума. Той вдига цената двойно и след любезен пазарлък се договаряме някъде по средата.

– Ела в двореца сутринта след церемонията по откриването – казвам му – и тогава великият везир ще потвърди уговорката ни.

– Утре ще донеса книгата на султана.

– Трябва да взема книгата със себе си сега. Мулай Исмаил няма търпение да я види. Освен това утре е денят на откриването: той няма да приема посетители.

– В това време? Само капчица дъжд да се докосне до нея и ще бъде унищожена. Нека сам да я донеса в двореца в сабат, поднесена в подобаваща кутия.

– Ще загубя главата си, ако се върна без книгата, а макар главата ми да е грозновата, изпитвам странна привързаност към нея.

Мъжът ми се усмихва накриво и си припомням, че освен с прехвалените съпруга и деца е известен с това, че ползва услугите на едно-две момчета, за които плаща добре – практика вероятно приемлива в Египет, но тук, в Мароко на Исмаил, е по-разумно да не се разгласява.

– Не е грозновата. Не бих искал да я видя отделена от тялото ти, Нус-Нус. Вземи книгата тогава, но я пази с цената на живота си. Ще дойда за заплащането сутринта на сабат.

Въздъхва, с благоговение я поставя в платнения калъф и ми я подава.

– Помни, незаменима е.

Би било лъжа да кажа, че не се притеснявам да нося такова съкровище, но имам да изпълня само още две поръчки: да взема малко подправки за приятеля си Малик и да отскоча до билкаря за нещата на Зидана.

С Малик имаме навик да си разменяме услуги. Освен заради сходните си интереси се сприятелихме и по необходимост, след като той е главен готвач на Исмаил, а аз опитвам храната на султана наред с останалите си многобройни задължения. Взаимното доверие е необходимо при тези обстоятелства. Необходимото на Малик – расал-ханут, който той самият държи да прибавя към рецептата си, и етерично масло от Атар, което Исмаил обича в своя кускус – ме отвежда отново при подправките. Оттам ме дели само една крачка до закътания дюкян на Сиди Кабур.

Мушвам се под навеса и с изненада откривам, че няма никой. Може Сиди Кабур да се е измъкнал за чаша чай със съседа си по сергия или е отишъл да вземе още въглища за мангала. Отмествам шишето с мускус встрани и установявам със задоволство, че списъкът на Зидана не е там. Вероятно билкаря е отишъл да вземе нещо, което държи на още по-тайно място...

Минава още минута, а от него няма и следа. Тежката миризма на тамяна в месинговия съд започва да става задушлива. Не е обичайният приятен аромат, който Сиди Кабур обича – малко смола

елеми, смесена с бяло бензое, – а по-сложна комбинация, в която долавям бакаутово дърво и несъвместимите аромати на кехлибар и борова смола, единият сладникав, а другия остър – комбинация, която човек със здрав разум не би направил. „Хайде – мърморя си аз, а стомахът ми се свива от тревога. – Да чакам или да си вървя?“ Притеснението ми нараства. Скоро султанът ще тръгне за следобедната си обиколка и ще очаква да го придружа както винаги. Ако се върна без поръчката на Зидана обаче, тя ще избухне или още по-лошо, ще изпадне в безмълвните си размишления, предшестващи жестоко възмездие. Съществуването ми ежедневно е застрашено от две страни; понякога е трудно да преценя кой от тях е по-опасен – султанът с надигащата се у него ярост и внезапните изблици на насилие или властната му съпруга и коварният ѝ тормоз. Не съм убеден в силата на магиите ѝ, въпреки че съм отгледан в сходни традиции (аз принадлежа към Сенуфо, а тя към съседното племе Лоби), ще ми се да вярвам, че съм постигнал просвещение по време на странстванията си. Не се съмнявам ни най-малко обаче в способностите ѝ да борави отлично с различни изтънчени отрови. Не ми харесва да нося отрови на султанката, да улеснявам смъртоносните ѝ игри, но като слуга в двора нямам голям избор. Дворът на Мекнес е паяжина от заговори и измами, шушукане и интриги. Почти невъзможно е да живееш по правилата на подобно място: дори и най-праведният човек може да бъде ужасно компрометиран. Тръгвам нервно към задната част на магазина. Наоколо има кутии, пълни с гръбнаци от морски свинчета и миши мигли (миглите от мъжки мишки са в една кутия; тези от женски в друга), антимон, арсеник и златен прах; сушени хамелеони, таралежи, змии и саламандри. Талисмани против уроки; любовни отвари; примамки, привличащи джиновете, както захарта привлича осите. Докато си проправям път към прашасалата стена в дъното, натъквам се на огромен стъклен буркан, пълен с очи. Отскачам, бутам полицата с бедро и бурканът се разклаща заплашително, съдържанието му се люлее, докато всичките очи сякаш се взират в мен, като че ли съм събудил орда хванати в капан джинове. В този момент осъзнавам, че ръбът на полицата се е повдигнал, когато съм се ударил в него. Внимателно оставям увития в платнения му калъф Коран до себе си, нагласям рафта така, че бурканът да стои по-стабилно, и се похвалявам за това, че съм предотвратил истинско бедствие. Чудя се как Сиди Кабур се е сдобил с толкова много човешки очи, но си давам сметка, че зениците приличат на вертикални цепки, както е при котките и козите.

Трябва веднага да се върна в двореца при Мулай Исмаил, да обясня на Зидана, че поръчката ѝ е изпълнена и ще се върна за нея по-късно през деня, и да се моля късметът да е на моя страна. Това е единственото разумно решение при дадените обстоятелства. Обръщам се решително; твърде бързо... закачам крака си в нещо на пода зад мен и губя равновесие.

Обикновено съм доста пъргав, но очите са ме обезпокоили – или може дори да са причинили падането ми тъкмо когато се поздравявах за изплъзването от злото им влияние, – в следващия момент се озовавам по гръб, а главата ми се блъска в купчина кошове, които се разклащат, започват да се срутват и ме засипват гръбнаци от морски таралежи, сушени скорпиони и... Хващам нещо и го вдигам с отвращение – истинска напаст от мъртви жаби. Скачам енергично и махам гадостите от себе си. Гръбнаците и скорпионите са се закачили за вълнения ми бурнус, сякаш зловещо оживели. Откачам ги поотделно, а после опипвам гърба си и откривам, че съм съборил и съд с насекоми, които се катерят нагоре по бялата вълна като хищна червена орда.

Цялото хладнокръвие ме напуска. Наметалото, изящна дреха, по-прекрасна от всяка, която бих могъл да си позволя, принадлежеше на Исмаил, а сега е съсипано. Обикновено можеш сам да решаваеш какво да правиш с подарък, но султанът има отлична памет и навика внезапно да пита защо не носиш дрехата, с която щедро те е възнаградил. Виждал съм не един да губи крайник или дори живота си заради незадоволителен отговор.

Притискам се в ъгъла, започвам да изцеждам червената течност от нея и откривам, че е по-гъста и тъмна от тази на насекомите и лепне по дланите ми; устата и носът ми се изпълват с горчивина, миризма, която няма нищо общо с размазаните бръмбари, нито с тамян, с нещо красиво или свещено.

Поглеждам надолу ужасен и откривам, че онова, в което съм се спънал, е трупът на Сиди Кабур. Някой е прерязал гърлото му сърчно като на овца за курбан. Красивата му бяла брада също е отрязана и лежи на гърдите му, изцапана с кръв. При убийството червата му са били извадени, ето откъде е тази наситена миризма: мангалът с тамян трябва да е напълнен с каквото е имало под ръка в опит да се прикрие вонята.

Обзема ме огромна скръб. Ислямът ни учи, че смъртта е наш дълг, задача, която трябва да изпълним, никога да не бягаме от нея; че не е наказание или трагедия и не бива да се боим от нея. Подобна успокоителна философия обаче някак не се покрива с тази брутална смърт. Приживе Сиди Кабур беше изряден във външността си, отвратително е да бъде заклан и оставен да лежи в локва от собствената си кръв и нечистотии, заглеждан в мрака. Навеждам се да затворя нещастните му оцъкдени очи и виждам, че нещо се подава от посивелите му устни. Издърпвам го. Още преди да съм го огледал, знам точно какво е това. Сдъвкано ъгълче от списъка с желаното от Зидана, който направих; очевидно старецът се е опитал да го запази, като го е изял. Или пък някой го е напъхал в устата му. Останалата част я няма, но не зная дали е в гърлото на Сиди Кабур, или в ръцете на убиеца му. Не мога да остана, за да проверя. Хрумва ми ужасна мисъл, после още една.

Първата е, че съм покрит с кръв и със сигурност ще бъда уличен като нападател. Втората е споменът за безценния Коран, оставен в краката ми, когато бутнах полицата с буркана с очи.

Усещам как в гърлото ми се надига жлъчка, обръщам се и най-ужасните ми страхове се потвърждават. Безупречно чистият бял лен е подгизнал в алени петна. Махам плата от скъпоценния предмет в него...

Кръв върху Свещения Коран е ужасно светотатство.

Ала кръвта върху Сафавидския Коран, за който копнее Исмаил, вещае бавна и болезнена смърт.

За мен.